

літери стали більш худішими, змінився їх нахил, було забрано знак оклику, змінено колір літери «о» з жовтого на помаранчевий. Він був прийнятий до 2015 р., коли дизайнери знову оновили свій логотип, переробивши шрифт літер, що змінило вигляд картинки.

Якщо розглядати логотип Google крізь призму психоаналізу, то можна зробити висновок, що всі ці логотипи створювалися свідомо. Назва сайту також є досить свідомою, оскільки як у числі googol багато знаків, так і в Google можна знайти багато сторінок і відповідей на запитання. Щодо помилки у назві сайту, то питання є спірним, оскільки дуже часто люди роблять помилки несвідомо, через їхні приховані думки. Тобто є думка про те, що ця назва зародилася ще давно у голові людини, оскільки свідомо б ніхто не зробив помилку. Вибір кольорів літер був обраний на рівні колективного несвідомого, оскільки це яскраві кольори, які несуть теплі емоції. Якщо їх розглянути, зважаючи на асоціативний тест Карла Юнга, то можна з точністю заявити, що якщо показати комбінацію цих кольорів людям, то в більшості виникне асоціація з Google.

Розглянувши два найвідоміших логотипи у світі, ми можемо стверджувати, що дизайнери розробляли їх, звертаючись як до свідомого, так і до несвідомого, зокрема й до колективного. Перша компанія обирає символ як архетип, а друга – як назву, як поняття найбільшого числа, що є досить свідомим вибором, але робить у ньому помилку, що є відсилкою до несвідомого. Різні шляхи двох компаній, два успішні образи, що були взяті за основу, завдяки яким ми можемо подивитися картинку і зрозуміти її сенс, інформацію, яку вона нам несе на рівні колективного несвідомого.

Джерела та література

1. Фрейд З. Психоаналитические этюды / пер. с нем.; сост. Д. И. Донской, В. Ф. Круглянский; послесл. В.Т. Кондрашенко. Минск: «Попурри», 2006. 608 с.
2. Юнг К. Г. Архетипы и коллективное бессознательное / пер. з нім. К. Котюк. вид. 2-е. Львів: Видавництво «Астролябія», 2018. 608 с.
3. Как создавался логотип Apple и почему он таков. 2018. URL: <https://cutt.ly/Zx08Crj> (дата звернення: 26.03.2021).
4. Секретная история логотипа Google. 2019. URL: <https://cutt.ly/Px2qRL4> (дата звернення: 26.03.2021).

Феферман Анна

Донецький національний університет імені Василя Стуса

УТОПІЯ: КОНЦЕПТ МИНУЛОГО ЧИ МАЙБУТНЬОГО?

Анотація. Робота присвячена аналізу концепту утопій крізь призму часу. Проаналізовані помилки на шляху до їх реалізації: телос утопій, суперечності щодо того, чи має результат бути досяжним, стандарти, категоричність поглядів. Розглянута залежність утопічних принципів від історичного контексту. Досліджено зв'язок провалу

утопій з етимологією поняття. Обґрунтовано висновок щодо актуальності утопій на користь сучасності.

Ключові слова: утопія, ідеологія, результат, ідеал, абсолют.

Abstract. *The article is devoted to the analysis of the utopias' concept in terms of time. Mistakes on the way to their realization are analyzed: the telos of utopias, contradictions between whether the result should be achievable or not, specific standards, categorical views. The dependence of utopian principles on the historical context is considered. The connection between the failure of utopias and the etymology of the concept has been studied. The conclusion on the relevance of utopias in favor of modernity is substantiated.*

Keywords: *utopia, ideology, result, ideal, absolute.*

Прагнення до ідеалу – основа людської сутності. Філософи та митці всіх часів прагнули досягнути природу довершеності, аби побудувати ідеальне суспільство. Одним із перших на цьому терені став Платон, написавши у 386 р. до н. е. «Державу». Утопію як жанр заснував Томас Мор, представивши світу свою «Золоту книжечку, таку ж корисну, як і забавну, про найкращий устрій держави і про новий острів Утопія». Зробив свій внесок і Томмазо Кампанелла, написавши «Місто Сонця». Карл Маркс та Фрідріх Енгельс підхопили утопічні ідеї попередників та втілили їх у спільному «Розвитку соціалізму від утопії до науки».

Певна частина суспільства завжди вважала поняття утопії безглуздом, а інша – безкомпромісно правильним. Але проблеми виникли лише тоді, коли погляди Володимира Леніна та його політичних однодумців втілили у життя комуністичну «утопію» в обличчі СРСР, але війни і репресії, які йшли пліч-о-пліч із «світлим майбутнім», перетворили Радянський Союз на антагоніста ідеалу – антиутопію. Так чому ж усі спроби досягнути «миру в усьому світі» та надати «кожному за потребами» потерпають фіаско? Та чи створення ідеального суспільства все ще попереду, чи невдалі спроби попередників перекреслили бажання наступних поколінь намагатися прагнути цього знову?

Основні утопічні принципи – рівність людей та демілітаризація – благородні, але інші – незрозумілі та обурливі для сучасного покоління. Твори Томаса Мора та Томмазо Кампанелли добре це ілюструють. Наприклад, «Золота книжечка...» цілком схвалює рабство, пропонує класифікацію рабів та схвалює суворість ставлення до них та зневагу: «...багатьох із них утопійці купують іноді за дешеву ціну, а частіше одержують безплатно. Усі раби постійно перебувають на роботі, до того ж закуті в кайдани» [3]. Судова влада також має в основі людський фактор: «Трапляється інколи, що розкаяння..., викликавши співчуття правителя, повертають винуватцю волю» [3]. У разі війни утопійці відправляють на смерть іноземців: «Пообіцявши допомогу у війні, утопійці щедро дають союзникам гроші, а своїх громадян посилають воювати дуже рідко, бо кожний з них їм дорогий, і взагалі вони настільки цінують один одного, що нікого із своїх громадян не погодилися б проміняти навіть на ворожого правителя» [3]. Отже, країни, політика якої має базуватися на рівності людей, наскрізно пройнята нерівністю. Утопічна ідеологія діє лише поміж громадянами однієї конкретної держави та не розповсюджується на інших людей. Ці подвійні стандарти цілком можна назвати однією з причин занепаду утопічних режимів.

«Місто Сонця» робить Т. Кампанеллу ідолом сексистів. Автор повністю знищує поняття жіночої гідності, описуючи її як інструмент для дітородіння: «Якщо якась жінка не завагітніє від одного чоловіка, її зводять з іншим. Якщо ж і тепер вона виявляється безплідною, її віддають у загальне користування, зате позбавляють тих почестей, якими вшановують матрон у раді, що відає справами продовження роду» [2]. У вихованні дітей допомоги із чоловічого боку також можна не очікувати: «Після пологів матері самі годують немовлят і виховують їх у громадських будинках, призначених для цієї мети» [2].

Оскільки принципи утопій формуються в певний час, вони залежать від ходу історії та є дзеркалом соціального устрою, цінностей та проблем певного соціального шару суспільства. Тому варто не зупинятися на критиці вже створених утопій, а рухатися до нових. Та все ж, корінь проблеми доцільно проаналізувати.

Умовно визначимо «життєвий цикл» формування утопії: зародження ідеї її створення; моделювання; реалізація; досягнення результату. Утопісти зазвичай концентрувалися на правильності другого та третього пунктів, але останній ніколи не був пріоритетом, адже суспільне щастя – само собою зрозуміла кінцева точка. Але ця ціль не є конкретною, а прагнення до неконкретного не є можливим. Брайан Трейсі, канадський бізнесмен та оратор, каже: «Ясність – це найважливіший рядок у словнику успіху в кожній галузі. Відсутність ясності в тому, чого ви хочете, веде до зниження ефективності. Повна ясність у постановці цілей є необхідною умовою успіху. Ясність – вихідна точка для досягнення результату». Отже, коренем того, чому утопії залишаються на папері, є некоректність цілі, що виражається з одного боку – у неточності, з іншого – у кінцевості. Залежність від певної епохи означає, що якби утопія і була б досягнена, суспільство мусило б зупинитися у розвитку, що протирічить сутності людського існування. Ф. Іскандер, прозаїк та політичний діяч, просуває ідею більшої цінності прогресу, ніж результату, і пише: «Ідеал не є можливим. Але можливі правильні кроки на шляху до ідеалу. Крок до ідеалу і є ідеал» [1].

Недарма жанри утопії та антиутопії відносять до м'якої наукової фантастики.[4] Загальне щастя – недосяжне, та саме ця недосяжність робить утопію такою «живучою» та мотивує шукати шляхи її втілення. Перекреслити всі напрацювання попередників щодо утопій було б доречно, адже їх фундаментом має бути бажання змінити світ на краще, а не одразу жити там, що дало б друге дихання цьому вимираючому жанру.

Утопісти-попередники забували про те, наскільки люди відрізняються один від одного, і намагалися підігнати їх під універсальний стандарт. Але надання людству можливості вибору робить нас на крок ближче до утопії наяву. Звісно ж, певні закони моралі та цінності повинні існувати, але не нав'язуватися, адже це завжди викликатиме протилежний ефект.

Мислити чорно-білими шаблонами просто, але на все, що здається «стовідсотковим», можна подивитися під різними кутами. Уявімо: ми прийдемо до робочого, що жив в часи Ніцше, та скажемо: «Якщо Ви захочете переміститися на велику відстань, Вас та сотні інших людей помістять у велику

залізну капсулу, прив'яжуть поясами, а у капсулі буде знаходитися 6 000 літрів горючої рідини». Робочий сприйме це за тортури. Але, якщо сказати: «Ви зможете переміщатися світом дуже швидко за допомогою транспорту, схожого на птаха, в компанії інших людей», ми подаруємо йому диво. Але незалежно від того, утопію чи антиутопію в цьому побачить робочий, поняття літака не зміниться. Отже, намагання застосувати певний шаблон до всього людства веде до фіаско.

Бачення кінцевого ідеалу – суб'єктивне; вигадати і досягнути результат, що задовольняє всіх – неможливо. Тому ключ до створення утопії вбачаємо у відмові від «винаходження велосипеда» – необхідно навчитися бачити ідеал у тому, що нас оточує. Прийнято вважати, що утопія ніколи не досягалась. Але людство навчилося літати у небі, лікувати важкі хвороби, подорожувати у космос та винайшло електроенергію, але утопією це не назвало. Кожного разу, коли ми кажемо: «Якби у нас була можливість зробити Х», можна бути впевненим, що наступні покоління зможуть зробити Х, але утопія не настане. Головна причина цього закладена в етимології поняття: грец. οὐ + τόπος – «місце, якого немає». Визначення утопії не заперечує її досягнення, але заперечує існування.

Отже, утопія – це не концепт минулого і не концепт майбутнього. Утопія – це сьогодні, якщо ми надто сміливі, щоб дозволити собі так вважати.

Джерела та література

1. Іскандер Ф. З записників. URL: <https://online-knigi.com.ua/page/58562>.
2. Кампанелла Т. Місто Сонця URL: [\[https://www.ukrlib.com.ua/world/printit.php?tid=3439\]](https://www.ukrlib.com.ua/world/printit.php?tid=3439)
3. Мор Т. Золота книжечка, така ж корисна, як і забавна, про найкращий устрій держави і про новий острів Утопія. URL: <https://www.ukrlib.com.ua/world/printit.php?tid=3752>.
4. М'яка наукова фантастика. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/М'яка_наукова_фантастика

Максименко Ольга

Інститут соціології Національної академії наук України

ШТРИХИ ДО «ЕКОЛОГІЧНОГО ПОРТРЕТА» ПЕРЕСІЧНОГО УКРАЇНЦЯ: СПРИЙНЯТТЯ ПРОБЛЕМ ДОВКІЛЛЯ ТА УЧАСТЬ В ЕКОАТРИБУТИВНИХ ПРАКТИКАХ

Анотація. У першій частині матеріалу наведено результати трьох загальнонаціональних опитувань, присвячених ставленню населення України до екологічних проблем. У другій частині подано стислий опис авторської методики для визначення переважного типу екологічної свідомості особистості.